

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УКРАЇНІ

© Замора О.М., 2011

Тенденції останніх років досить наочно демонструють, що європейська інтеграція та процеси глобалізації в світі стимулюють розвиток таких специфічних напрямків міжнародної співпраці, як міжрегіональне та транскордонне співробітництво. Переваги, що відкриваються для соціальної та економічної сфер регіону, що приймає участь в цих процесах, добре відомі та об'єктивні. Так, активізація процесів партнерської взаємодії прикордонних регіонів сусідніх країн надає можливість не лише вирішувати спільні проблеми території, посилювати економічні та соціальні зв'язки, залучати іноземні інвестиції та створювати нові робочі місця, а і нівелювати дисбаланс рівнів територіального розвитку, який є нагальною проблемою країн колишнього СРСР.

В той же час будь-який соціально-економічний процес в своєму розвитку може бути коригований чи активізований інструментами, що розробляє та застосовує держава. В процесі оцінки транскордонного співробітництва можна дійти висновку, що деякі специфічні сфери цього процесу потребують особливих умов та інструментів управління. Такі умови можуть бути створені проектом диверсифікації виробництва чи заснуванням кластеру, організаційної структури, покликаної налагодити більш тісні взаємозв'язки між зацікавленими сторонами, поєднуючи їх ресурси. Таким чином, існує нагальна потреба розробки всього можливого спектру інструментів управління розвитком транскордонного співробітництва в Україні, зокрема, такого специфічного інструменту, як кластери. Особливий потенціал з інтенсифікації соціальних та економічних зв'язків між регіонами вбачаємо в створенні кластерів туристичної індустрії та відпочинку, а також сільськогосподарських, логістичних та освітньо-наукових.

Перші транскордонні утворення були засновані в Західній Європі, проте з плином часу та під вагою об'єктивних фактів результативності цей досвід був перейнятий країнами СНД, зокрема Україною, Росією та Білоруссю. Наша держава має немалий досвід функціонування єврорегіонів, нажаль, більше на західному кордоні, що межує з країнами-членами ЄС. Проте, три єврорегіони вже були створені і на східному кордоні України: «Слобожанщина» (Харківська область та Белгородська), «Ярославна» (Сумська та Курська області) та «Донбас» (Чернігівська та Брянська області). При чому, «Ярославна», після трьох років існування був названий Президентом України таким, що найбільш динамічно розвивається. [1] Тож східна транскордонна співпраця вже дала певні результати, хоча досі і не має достатнього рівня наукового та практичного забезпечення.

Аналіз звітів з роботи єврорегіону «Ярославна» показав, що майже всі заходи були ініційовані та організовані місцевими та обласними владними структурами. Це вказує на їх високу зацікавленість в розвитку транскордонного співробітництва, проте вказує і на низький ступінь залученості представників громадськості, активістів та організацій громадянського суспільства до процесів розвитку транскордонної співпраці. В яких сферах це могло б потенційно відбуватися? Майже в усіх. Економіка, соціальне життя, наука та техніка, культура та освіта, екологія – будь-яка сфера може дати ряд точок дотику для співпраці між сусідніми регіонами та для активної участі в цьому інших зацікавлених сторін, окрім влади.

Європейський досвід показує, що регіони виграють тоді, коли активно починають розвиватися всі сфери транскордонної співпраці. Вони ж, в свою чергу, набувають поштовху до розвитку тоді, коли він отримує відповідну посильну підтримку з боку громади, громадських організацій та інших груп зацікавлених сторін. Теж підтверджує і історія створення та розвитку східноукраїнських єврорегіонів: становлення тісних партнерських зв'язків відбувалося і до офіційного заснування єврорегіону та створення відповідних регіональних структур. Більше того, найбільший потенціал мали саме соціальні контакти, співпраця в сферах культури, спорту чи рекреації. Це означає, що будь-які соціальні, економічні

та політичні процеси корінням виходять із зв'язків та співробітництва, ініціатив окремих громадян.

В той же час, говорячи про європейський досвід, слід пам'ятати власні особливості, серед них назовемо, на наш погляд, найглибшу: велика різниця між системою фінансування та реалізації проектів транскордонного співробітництва в країнах-членах ЄС та українських регіонах. Прикладом може слугувати співпраця українських областей із польськими в рамках ряду єврорегіонів, де останні отримують фінансування значно легше і в більших обсягах. Їх національні представництва виступають юридичними особами з власною мережею осередків в районах. Ще одне – протягом всього періоду підготовки до вступу Польської Республіки до ЄС, її представники були більш активними у спробах отримати міжнародну фінансову підтримку, в той час, як українські сили були в цьому обмежені і лише зараз «вчать» азбуку залучення поза-державного фінансування своїх проектів. Пасивність української сторони єврорегіонів може бути пояснена також: відсутність висококваліфікованих кадрів, здатних опрацьовувати законодавчу базу та можливості реалізації транскордонних проектів; недостатня популярність досвіду управління міжнародними проектами; низька ефективність діяльності з поширення інформації про можливості та роль транскордонного співробітництва для соціальної та економічної сфер регіону; національним менталітетом. [2] І найголовніша складність для українських бенефіціаріїв - це дуже мала кількість джерел, з яких можна отримати фінансування під реалізацію транскордонних проектів саме зі східними сусідами. Хоча довжина кордону з ними дуже не мала.

Ще одне важливе питання стосовно розвитку транскордонного співробітництва на східному кордоні України - необхідність реструктуризації економіки та перегляду пріоритетних напрямків потенційної співпраці. Як зазначалося нами вище, саме культура, освіта, рекреація, спорт та туристична індустрія можуть і повинні стати сферами найбільш довгострокових та успішних відносин для регіонів-сусідів. Звичайно, розвиток бізнес-зв'язків, різних форм економічної співпраці є основою, що стимулює органи влади до підтримки транскордонного співробітництва. Проте, необхідне розуміння того, що вигоду може дати не лише чиста економіка. Саме соціальні контакти, що розвиватимуться в рамках культурних, освітніх, туристичних проектів є одним із інгредієнтів формування позитивного іміджу та корисних контактів для громади регіону. Офіційна реклама та інформаційні компанії рідко є своєчасними, регулярними та ефективними для користі єврорегіону.

Щодо ідеї диверсифікації економіки, то вона існує вже порівняно давно, оскільки застосування цього інструменту показує свою ефективність майже в кожному питанні, до якого буде застосована. Проекти диверсифікації можуть зробити свій позитивний вклад в: використання сільськогосподарських земель єврорегіону, способи виробництва, використання трудових ресурсів, виходи на додаткові ринки, застосування ресурсів підприємств обох регіонів протягом всього року, підвищення рівня зайнятості громадян, наповнити ринок різними товарами, виробленими економікою єврорегіону, тощо. І, головне, для регіонів, що не спеціалізуються на агропромисловому виробництві, проекти диверсифікації здатні створити нові робочі місця в сферах туризму, виробництві сувенірів, кейтерингу, тощо. Для запуску цього процесу необхідні: ресурси (Україна має багатий потенціал в рекреаційній та туристичній сферах), основа (законодавча база, інфраструктура) та стратегія (специфічні умови та національна/регіональна політика).

Як висновок, очевидно, що існує ряд інструментів розвитку транскордонного співробітництва, які можна застосувати для України. Необхідно лише виокремити ті, що є найбільш актуальними та дієвими в даний період. Такими вважаємо проекти диверсифікації економіки та створення транскордонних кластерів у сферах туризму та рекреації, спорту, освіти та культурної співпраці. В той же час потрібне активне залучення всіх зацікавлених сторін (як то громадські організації, мас медіа, представники бізнес-структур та освіти, тощо) поряд зі специфічними умовами для функціонування та інструментами управління з боку держави.

1. Президент України високо відзначив роботу Єврорегіону «Ярославна [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Курської обласної державної адміністрації. - Режим доступу: http://xn--jlaarej.xn--plai/index.php?id=13&mat_id=5054&query=%C5%E2%F0%EE%F0%E5%E3%E8%EE%ED 2. Скотний П. В. Організаційне та економічне забезпечення активізації єврорегіонального співробітництва: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: спец. 08.00.05 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / Скотний Петро Валерійович. – Львів, 2008. – 20 с.